

פילון האלכסנדרוני. ביוגרפיה אינטלקטואלית. מארן ניהוף. ירושלים, מאגנס,
תשפ"ב. טו+373 עמ'. (02-6586659)

על חייו של פילון לא ידוע הרבה, ובקושי ניתן לדלות פרטים אוטוביוגרפיים מכתביו הרבים, שכולם נכתבו ביוונית. ידוע שהוא נולד באלכסנדריה, שהייתה בזמנו המרכז התרבותי-יווני הגדול והחשוב ביותר במזרח התיכון, למשפחה יהודית מבוססת ועשירה, בערך תשעים שנה לפני חורבן הבית השני (סביב שנת 20 לפני הספירה). בצעירותו למד

לימודי יהדות ספוגים בתרבות יוונית (כנראה שאף לא ידע עברית - כל ציטוטיו מהתנ"ך מתאימים לנוסח תרגום השבעים היווני!), זכה לעלות לרגל פעם אחת בחייו, ונפטר בערך עשרים שנה לפני החורבן (סביב שנת 50 לספירה). עיקר פרסומו נבע מתפקידו כמנהיג הקהילה הגדולה של אלכסנדריה, כפילוסוף ופרשן אלגורי של המקרא, וכראש המשלחת שהפליגה לרומא כדי לפגוש את הקיסר אחרי הפוגרום שעשו השכנים הגויים בקהילת אלכסנדריה בשנת ג'א תשצ"ח (38 לספירה). בשיחות שהיו לו עם הקיסר גאיוס קליגולה הוא הצליח לשכנע אותו להגן על יהודי אלכסנדריה, ובאותה הזדמנות ניסה גם לבטל את גזירתו להעמיד פסל עם דמותו בבית המקדש בירושלים. הבעיה הזו נפתרה כאשר גאיוס נרצח כשפילון עוד שהה ברומא, והקיסר החדש קלאודיוס היה הרבה יותר נוח ליהודים ממנו. המחברת, פרופסור לפילוסופיה והיסטוריה באוניברסיטה העברית, מציגה את חיבורי פילון שנדפסו ושעדיין בכתבי יד ואת שיטתו הפרשנית והפילוסופית, ומראה שחלק גדול מספריו היה מיועד ללמד סנגוריה על היהדות מול האנטישמיות הארסית ששררה אז בעולם הרומאי-האלילי. היא מוכיחה שכמה מנקודות המבט של פילון על היהדות כפי שהוא הבין אותה מתאימות לדעות שהיו מקובלות בנצרות הקדומה, שגם היא ספגה הרבה מהתרבות היהודית-יוונית שבתוכה חיו רבים מיהודי הארץ והתפוצות. למרות שפילון חי ופעל בתקופת התנאים הוא לא נזכר בספרות חז"ל, וגם לא נודע כלל בתקופת הראשונים. רבי עזריה מן האדומים היה הראשון ש'גילה' את פילון וציטט מכתביו, ובדורנו רבי דוד כהן 'הנזיר' תלמידו של מרן הראי"ה זצ"ל הזכיר אותו בשיעוריו כפעם בפעם, אך ברור שהוא לא יכול להיחשב כאחד מנושאי המסורת היהודית במהלך הדורות למרות שיש מה ללמוד ממנו. הספר נכתב מתוך ידע רחב ומקיף בעיקר בספרות הרומית-הלניסטית, מה שבא לידי ביטוי בין השאר בכך שבמפתח המפורט בסוף הספר אין מדור נפרד לספרות היהודית, וההפניות למשנה למשל מופיעות אחרי ההפניות למרקוס אורליוס ולפני סוטוניוס...